

ASOCIJACIJA XY

**GODIŠNJI IZVJEŠTAJ
2015.**

Naziv projekta: **5A (ADOLESCENTS, AIDS, ABORTION, ADVOCACY, ACCESS)**

Trajanje projekta: **januar – decembar**

Lokacija implementacije: **Bosna i Hercegovina**

Donator: **International Planned Parenthood Federation (IPPF EN)**

O PROJEKTU

Asocijacija XY uz podršku matične organizacije, IPPF već više od deceniju strateški planira i sprovodi 5A projekte koji za cilj imaju unapređenje pristupa politikama, programima i uslugama u oblasti seksualnog i reproduktivnog zdravlja i prava.

NAJZNAČAJNIJE AKTIVNOSTI I REZULTATI

Od svog osnivanja, u okviru projekta **Adolescenti** posvećeni smo ulaganju u educiranje mladih ljudi te stvaranje uslova i sigurnog okruženja za njihov volonterski angažman koji doprinosi unapređenju i promociji zdravlja i zdravih životnih stilova u BiH. Oni su 2006 godine osnovali omladinsku mrežu vršnjačkih edukatora *YSAFE BiH*, koja je članica velike evropske mreže YSAFE (Youth Sexual Awareness for Europe). Od osnivanja do danas, mreža radi na jačanju kapaciteta mladih kroz implemetaciju treninga vršnjačke edukacije, savjetovanja i zagovaranja te promovisanju omladinskog aktivizma. Volonteri i volonterke igraju važnu ulogu u planiranju, implementaciji i monitoringu programa Asocijacije XY ali i u pružanju usluga vršnjačkog savjetovanja. YSAFE mreža je u 2015 godini slijedila postulat Milenijumskih razvojnih ciljeva „Svijet se slaže: svi želimo živjeti u svijetu bez siromaštva, gdje ljudi mogu ostvariti svoje potencijale, i gdje su zdravlje i obrazovanje zagarantovani“ i pridružila se Globalnom danu akcije sa kampanjom ***Ja odlučujem***. Mlade osobe su u periodu od 13. maja do 13. juna na ulicama Sarajeva razgovarali sa prolaznicima i prolaznicama o zdravlju žena u BiH kao i da li i koliko često samostalno donose odluke o svom zdravlju i tijelu, imajući u vidu uticaj patrijarhata i tradicionalnih društveni normi. Kampanju je podržao glumac Pozorišta mladih Adis Omerović a prolaznici su se slikali sa okvirom ***Ja odlučujem*** nastavljajući rečenicu sa porukama o zdravlju. Akcijom je dosegnuto više od 3 000 osoba u BiH jer su se fotografije dijelile putem Facebook-a a mnogi od njih su potpisali i globalnu online peticiju o važnosti zadržavanja zdravlja, posebno seksualnog i reproduktivnog, kao prioritetne oblasti Održivih razvojnih ciljeva. Cilj kampanje je prikupljanje 1 milion potpisa koji su predstavljeni Ban Ki-Moonu, generalnom sekretaru UN-a.

U okviru projekta **AIDS**, Asocijacija XY je nastavila sa edukacijama u dva postojeća kazneno- popravna zavoda u Federaciji BiH koja primaju maloljetne osuđenike- Tuzli i Zenici. U toku 2015. godine potpisan je ugovor sa kazneno- popravnim zavodom Orašje. U KPZ Orašje održane su edukacije na temu HIV prevencije za zatvorsko osoblje, imajući u vidu da je za 2016 godinu planirano preseljenje odjeljenja za maloljetnike iz Zenice i Tuzle u Orašje. KPZ Orašje je potpuno opremljen i ima kapacitete za prijem maloljetnih ouđenika prema postojećim standardima. S tim u vezi, Asocijacija XY je pojačala napore da

pruži podršku zatvorskom osoblju i olakša im uvođenje programa kvalitetne i kontinuirane edukacije na polju HIV prevencije.

Kroz projekt **Zagovaranje (Advocacy)** je u protekloj godini nastavljeno jačanje kapaciteta mladih ljudi u smislu povećanja njihovog znanja i specifičnih vještina kako bi mogli da učestvuju u redovnim zagovaračkim aktivnostima Asocijacije XY. Istovremeno, ojačali smo saradnju sa donosiocima odluka i partnerima iz javnog sektora, (posebno zdravstvenog i obrazovnog), predstavnika roditelja, nastavnika, obrazovnih ustanova, civilnog društva i drugih subjekata kojima je također cilj unaprijeđenje zdravlja građana i građanki BiH.

Kada je u pitanju povećanje pristupa uslugama sigurnog prekida trudnoće (**Abortion**) , u sklopu prošlogodišnjeg projekta je nastavljena saradnja sa domovima zdravlja u Kantonu Sarajevo, sa ciljem unapređenja usluga planiranja porodice i prevencije nesigurnog abortusa, gdje je distribuirana i revidirana brošura o važnosti slobodnog izbora i donošenja odluke o abortusu. Ekspertice iz oblasti zdravlja i farmacije su izradile dokument „Medikamentozni prekid trudnoće u Kantonu Sarajevo“ u okviru kojeg su detaljno ispitale i obrazložile propise, potrebe i mogućnosti uvođenja medikamentoznog prekida trudnoće u zdravstvenu praksu ovog Kantona. Na ovaj način bi se povećao pristup uslugama prekida trudnoće za žene u Kantonu Sarajevo te im se omogućilo pravo na izbor i odabir metode prekida trudnoće, Asocijacija XY planira u narednim godinama dalje raditi na pitanju unaprijeđenja usluga u oblasti planiranja porodice.

Konačno, u okviru projekta **Pristup (Access)** , Prijateljski centar za zdravlje mladih XY i dalje nudi besplatne za korisnike i korisnice, visokokvalitetne i prijateljske usluge u oblasti zdravlja, zdravih stilova života te seksualnog i reproduktivnog zdravlja. U prošloj godini smo mladim ljudima, ranjivim grupama, osobama sa poteškoćama u učenju, roditeljima i profesionalcima pružili 3036 usluga savjetovanja, 2009 ginekoloških usluga i 126 dermatoveneroloških usluga. Medicinske usluge su pružene u prostorijama Asocijacije XY dok smo usluge savjetovanja pružili i putem Skype-a, Facebook-a, telefona, elektronske pošte i online alata na web stranici.

Naziv projekta: Promovisanje zdravijih životnih stilova među mladima u Bosni i Hercegovini osporavanjem rodni stereotipa – Inicijativa mladića

Trajanje projekta :

Donator: CARE NWB

Lokacija implementacije: Sarajevo, Istočno Sarajevo, Visoko, Bijeljina i Novi Travnik

Opis projekta:

Mladi ljudi u Bosni i Hercegovini suočavaju se sa različitim problemima i izazovima u vezi sa zdravljem, zapošljavanjem, nasiljem, nezdravim životnim navikama, upotrebom i zloupotrebom psiho aktivnih supstanci, maloljetničkim trudnoćama i seksualnim i reproduktivnim zdravljem. Pored nedostatka informacija i znanja, značaj udio u pojavi problema mladih imaju društvene norme koje ohrabruju određene nezdrave oblike ponašanja, otežavaju pristup zdravstvenim i savjetodavnim uslugama i indirektno podstiču razvoj indolentnog odnosa prema zdravlju i nenasilnoj komunikaciji. Sistem obrazovanja ne odgovara na specifične potrebe mladih, te socio-kulturalna dimenzija adolescentnog razvoja nije obuhvaćena nastavnim planovima i programima, stoga kroz formalno obrazovanje mladi ne dobijaju potrebno znanje, psiho-socijalne vještine važne za očuvanje zdravlja i donošenje zdravih i ne nasilnih odluka.

Uzimajući u obzir gore navedene potrebe mladih, od 2006 godine Asocijacija XY u saradnji sa CARE NWB sprovodi regionalni program - *Inicijativa mladića*.

Opšti cilj projekta je da se poveća razumijevanje zdravih, nenasilnih i rodno pravednih životnih stilova kod mladića i djevojaka u Bosni i Hercegovini. Pored informacija i znanja, program Inicijativa mladića mladima nudi mogućnost usvajanja novih i unapređenja postojećih psihosocijalnih vještina, usvajanje životnih vještina i njihovo osnaživanje u kontekstu usvajanja i očuvanja zdravih životnih stilova i nenasilne komunikacije. Pored rada sa mladima u Sarajevu, Banja Luci i Mostaru, program je proširen na lokalne zajednice u BiH, tako da od 2015. godine Asocijacija XY aktivno radi na unapređenju kapaciteta 4 omladinske nevladine organizacije koje u svojim lokalnim zajednicama repliciraju aktivnosti i na taj način osiguravaju učešće većeg broja mladih u ovom inovativnom i međunarodno priznatom programu. Program Inicijativa mladića obuhvata obje spolne skupine i usmjeren je na rad sa mladima uzrasta od 14 do 18 godina.

Ciljevi programa Inicijativa mladića:

- povećanje kapaciteta osoblja omladinskih organizacija za pružanje neformalnog obrazovanja iz oblasti životnih vještina u školama i zajednicama;
- povećanje kapaciteta profesora srednjih škola i školskog osoblja za pružanje formalnog obrazovanja iz oblasti životnih vještina u školama,
- dobijanje podrške i obezbjeđivanje angažmana relevantnih vladinih institucija za program neformalnog ali i formalnog priznanja i primjene, i

- podizanje svijesti i promjena stavova mladih ljudi prema različitim aspektima zdravlja, nasilja i rodne ravnopravnosti.

Najznačajnije aktivnosti

Od januara 2015. godine, Asocijacija XY započela je programske aktivnosti u dvije nove partnerske srednje škole JU Srednja zubotehnička škola Sarajevo i JU Peta gimnazija. Obje škole su pokazale interes da svojim učenicima ponude zanimljive i kvalitetne sadržaje koji su dostupni kao dio programa Inicijativa mladića. U cilju priprema škola za sporovđenje aktivnosti i njihovo aktivno učešće u pripremi i realizaciji programskih sadržaja, Asocijacija XY je sprovedla edukacije nastavnog osoblja i ukupno 62 nastavnika/ce su prošli pripremne obuke. Kao što je bio slučaj u prethodnim fazama programa, u ove dvije škole, prije početka implementacije programskih aktivnosti, sprovedeno je kvalitativno i kvantitativno početno istraživanje a na osnovu kojeg su identificirani stavovi, ponašanje i nivo znanja mladih u kontekstu zdravlja, zdravih životnih stilova, nasilja i roda. Nalazi početnog istraživanja će također biti korišteni za mjerenje uspješnosti programa u kasnijim fazama kada je planirano istraživanje srednjeg i završnog nivoa. U aprilu 2015. godine Asocijacija XY u ove dvije škole počinje intenzivnu implementaciju kampanja, edukativnih i kreativnih radionica. Tako je u ove dvije škole organizirano 34 radionice na kojima je prisustvovalo 724 učenika/ca, dok je aktivnostima kampanje obuhvaćeno 629 mladića i 796 djevojaka. U obje škole su formirane pozitivne vršnjačke grupe tzv. Budi muško Klubovi i FKT klubovi, a koji okupljaju učenike ovih škola a koji dalje učešćem u brojnim pratećim aktivnosti za članove ovih klubova razvijaju kapacitete da mobiliziraju svoje vršnjake i da se aktivno uključe u program i doprinesu ostvarenju predviđenih ciljeva. Najaktivniji mladi ljudi koji su pokazali iznimnu posvećenost u kontekstu učešća u aktivnostima programa Inicijativa mladića, nagrađeni su odlaskom na edukativne kampove i putovanja na kojima su se družili i učili sa svojim vršnjacima iz regiona, a koji su također dio istog programa. Kako bi širu lokalnu zajednicu uključili u programske aktivnosti, Asocijacija XY je kampanju promocije zdravih životnih stilova i nenasilne komunikacije proširila na socijalne mreže, tako je u 2015. godini više od 140000 osoba dosegno porukama kampanje.

Od septembra 2015. godine Asocijacija XY u saradnji sa CARE NWB i partnerskim organizacijama sprovodi kampanju **Reaguj ljudski** sa ciljem podizanja svijesti mladih o ulozi svjedoka nasilja i društvenoj odgovornosti kada je u pitanju zaustavljanje nasilja i zaštita žrtava nasilja u našoj okolini. Paralelno sa kampanjom sprovode se komplementarne edukativne aktivnosti koje uče mlade, posebno potencijalne svjedoke nasilja, kako da na sigurne i pozitivne načine preveniraju ili interveniraju u slučaju rizika da dođe do nasilja ili uznemiravanja. Pristup **aktivnih svjedoka nasilja** podrazumijeva intervencije u slučaju fizičkog, verbalnog, seksualnog, digitalnog i drugih oblika nasilja, zaustavljajući ih prije nego se i dese, zaustavljajući ih tokom dešavanja, govoreći javno protiv nečije ideje da se ponaša nasilno, ohrabrujući druge vršnjake da postupe pozitivno, obeshrabrujući pojedince i grupe da budu nasilni prema nekome.

Naziv projekta: **POBOLJŠANJE SVEOBUH VATNIH USLUGA U VEZI SEKSUALNOG I REPRODUKTIVNOG ZDRAVLJA MLADIH U BOSNI I HERCEGOVINI**

Trajanje projekta: **januar 2011- decembar 2015**

Donator: **International Planned Parenthood Federation (IPPF)**

Lokacija implementacije: **Sarajevo i Banja Luka, BiH**

O PROJEKTU

U završnoj godini implementacije ovog projekta, Asocijacija XY je nastavila obezbjeđivati kvalitetne i sveobuhvatne informacije i zdravstvene usluge mladim ljudima u vezi njihovog seksualnog i reproduktivnog zdravlja i prava. U Sarajevu i Banjaluci dostupne su usluge psihološkog savjetovanja, a u Prijateljskom centru za zdravlje mladih XY u Sarajevu se pružaju još i ginekološki i dermatovenerološki pregledi. Iz godine u godinu, bilježi se porast broja mladih ljudi koji koriste ove usluge pri čemu mladi, pored toga što su sve usluge povjerljive i besplatne, najviše izdvajaju činjenicu da pružaoci usluga koriste prijateljski pristup prilagođen njihovim potrebama. Kao projekt koji se bavi potrebama mladih, u toku 2015. je nastavljeno promovisanje predmeta **Zdravi životni stilovi** koji je u školskoj 2013/2014. godini uveden kao izborni u osnovne škole u Kantonu Sarajevo. Zagovaranje za uvođenje ovog predmeta i u druge kantone u Federaciji BiH provođeno je tokom cijele godine kroz određene aktivnosti. I u 2015. nije zaobiđen koncept vršnjačke edukacije kroz razne aktivnosti kao i obuka novih vršnjačkih edukatora i vršnjačkih savjetnika.

NAJZNAČAJNIJE AKTIVNOSTI I REZULTATI

U toku 2015. godine kontinuirano su se pružale usluge **savjetovanja i ginekoloških/dermatoveneroloških usluga** mladim ljudima u Sarajevu i Banjaluci.

Volonteri i volonterke Asocijacije XY su kreirali četiri broja **časopisa „Love&Sex“** koji je i dalje iznimno popularan među našim osnovcima i srednjoškolicima.

U svrhu promocije značaja predmeta **Zdravi životni stilovi** u junu 2015. organizovana je konferencija za predstavnike obrazovnih i zdravstvenih institucija pod nazivom **Zdravi životni stilovi u formalnom obrazovanju u Bosni i Hercegovini**. Cilj konferencije je bila razmjena pozitivnih praksi u kontekstu organizacije i sprovođenja nastave predmeta Zdravi životni stilovi, upoznavanje škola iz Kantona

Sarajevo o dosadašnjim iskustvima i praksama u implementaciji predmeta Zdravi životni stilovi u Kantonu Sarajevo, predstavljajući predmeta Zdravi životni stilovi predstavnicima kantonalnih ministarstava obrazovanja FBiH i iskustva u saradnji osnovnih škola sa nevladinim organizacijama u kontekstu realizacije nastave predmeta Zdravi životni stilovi. Utisci učesnika konferencije o predmetu *Zdravi životni stilovi* bili su više nego pozitivni i općeniti zaključak je da ovakav predmet mora biti sastavni dio formalnog obrazovanja kako bi se što više učenika detaljnije upoznalo sa za njih jako korisnim temama, uključujući i temu reproduktivnog zdravlja.

Jačanje XY volontera je realizovano kroz obuku novih vršnjačkih edukatora i vršnjačkih savjetnika Asocijacije XY. Više od 10 novih vršnjačkih savjetnika je obučeno tokom osnovnog i naprednog treninga i time su stekli znanje i vještine potrebne za savjetovanje svojih vršnjaka o raznim temama koji zaokupljaju adolescente. Obučeni vršnjački edukatori su na osnovu akcionog plana kojeg su sami razvili implementirali 10 sesija u saradnji sa udruženjima koja okupljaju marginaliziranu populaciju, osobito osobe s poteškoćama u razvoju, koje su obuhvaćale teme iz oblasti seksualnog i reproduktivnog zdravlja.

Naziv projekta: "Maksimiziranje pokrivanja efektivne prevencije HIV-a i njege među populacijama u najvećem riziku", Program Global Fonda za BiH pod nazivom „Unapređenje univerzalnog pristupa najugroženijih populacija u Bosni i Hercegovini“

Trajanje projekta: 2011. – 2015.

Donator: Global Fond

Lokacije implementacije: Federacija BiH

O projektu

Projekat „Maksimiziranje pokrivanja efektivne prevencije HIV-a i njege među populacijama u najvećem riziku“ je dio državnog programa pod nazivom: "Koordinirani nacionalni odgovor na HIV/AIDS i tuberkulozu u ratom razrušenom i visoko stigmatiziranom okruženju" čiji su potpisnici Ministarstvo civilnih poslova BiH i UNDP BiH kao primarni primatelj sredstava. Partneri u implementaciji programa su Federalno Ministarstvo zdravstva, Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske, Odjel za zdravstvo i ostale usluge Brčko Distrikta, Zavod za javno zdravstvo FBiH, Institut za zaštitu zdravlja RS i 10 nevladinih organizacija iz cijele BiH.

Krajnji cilj pomenutog programa je smanjiti stopu prenošenja HIV-a i poboljšati liječenje od HIV-a, skrb i podršku u Bosni i Hercegovini.

Provedba ovog programa će značajno ojačati borbu protiv HIV/AIDS-a u BiH na državnom nivou. Program se provodi u dvije faze i usmjeren je na podizanje svijesti o HIV-u među populacijama u najvećem riziku.

Asocijacija XY pruža usluge populaciji muškaraca koji imaju seks sa muškarcima (MSM) i osuđenim licima u FBiH putem sprovođenja preventivnih i edukativnih programa, a koji su u skladu sa ciljevima i opredjeljenjima Svjetske zdravstvene organizacije, Global Fonda, Strategije za odgovor na HIV/AIDS u BiH 2011. – 2016. i Strateškog plana Asocijacije XY.

Aktivnosti i dostignuća Asocijacije XY sa MSM osobama u FBiH

Ključne aktivnosti u sklopu edukativnih i preventivnih programa za MSM populaciju su usmjerene na rad na terenu i djelovanje *drop in centra* u Sarajevu. Asocijacija XY je formirala timove koji se sastoje od terenskih radnika, MSM savjetnika i vršnjačkih edukatora na području Sarajeva, Zenice, Mostara i Tuzle. Oni su svakodnevno na raspolaganju MSM klijentima kroz pružanje usluga savjetovanja, vršnjačkih edukacija, psihološkog savjetovanja, besplatne distribucije kondoma, lubrikanata i edukativnog materijala te upućivanja na usluge dobrovoljnog i povjerljivog savjetovanja i testiranja na HIV.

Na ovaj način je povećan pristup kontinuiranim edukacijama, informacijama i uslugama savjetovanja posebno prilagođenim potrebama ranjivih i marginalizovanih grupa u BiH što dokazuje 4470 obuhvaćenih MSM osoba vršnjačkom edukacijom u toku 2015.godine. Njima je kroz osnovni paket usluga podijeljeno 241 567 kondoma i 20 165 edukativnih materijala. U svrhu kompletiranja usluga MSM osobama se pružaju i usluge povjerljivog i besplatnog testiranja u *drop in centrima* ili preko podijeljenih vaučera u DST centrima (Centri za dobrovoljno savjetovanje i testiranje) koji se nalaze pri odjelima za infektivne bolesti u bolnicama u Federaciji BiH. U toku 2015. godine obavljeno je ukupno 170 testiranja na HIV i HCV.

U cilju podizanja kapaciteta MSM osoba na polju zagovaranja, Asocijacija XY je organizovala obuku i pripremila Priručnik za zagovaranje prevencije HIV-a među MSM populacijom. Održane su i dvije edukacije za vršnjačke edukatore na kojima je 40 mladih osoba osposobljeno za pružanje osnovnih informacija na polju HIV prevencije svojim vršnjacima.

U saradnji sa Federalnim zavodom za javno zdravstvo, obavljeno je „Istraživanje ponašanja u odnosu na HIV prevalencu i seksualno ponašanje muškaraca koji imaju polne odnose sa drugim muškarcima“. Istraživanje je obuhvatilo 120 ispitanika sa područja Sarajeva te po 50 sa područja Mostara i Tuzle. Svi ispitanici su testirani na HIV i Hepatitis C.

U saradnji sa IPPF organizacijom (Međunarodna federacija za planirano roditeljstvo) čiji je Asocijacija XY član, organizovano je i regionalno istraživanje pristupa zdravstvenim uslugama i pravima mlade MSM populacije na području Federacije Bosne i Hercegovine (18-24 godine). Istraživanje je provedeno metodom fokus grupa, a rezultati istraživanja su podijeljeni sa ostalim članicama IPPF-a.

Aktivnosti i dostignuća Asocijacije XY sa osuđenim licima u FBiH

U toku 2015. Asocijacija XY je nastavila sa sprovođenjem preventivnih programa na polju prevencije HIV-a u kaznenopopравnim zavodima Federacije BiH. Kroz edukativne sesije i vršnjačku edukaciju pozitivno se utiče na podizanje svijesti i znanja o HIV-u među osuđenim licima i zavodskim osobljem. Model vršnjačke edukacije se već godinama pokazuje kao najefikasniji način prenosa znanja putem

metodologije Asocijacije XY bazirane na edukativnim sesijama, obukama i korištenju edukativnih postera. Nakon završene obuke osuđena lica prenose svoje znanje drugim osuđenim licima.

Tokom 2015. godine obučeni vršnjački edukatori su kroz sesije vršnjačke edukacije pružali informacije i podizali svijest o važnosti prevencije HIV-a i drugih spolno i krvlju prenosivih infekcija za 979 osuđenih lica u KPZ-ima Federacije BiH. Pored Zenice, Sarajeva, Tuzle, Mostara, Busovače i Bihaća, Asocijacija XY je potpisala ugovor i sa KPZ Orašje te započela sa programom prevencije i u tom zatvoru. U toku 2015. godine osuđena lica u pomenutim KPZ-a su primila 8 710 kondoma i 3 294 info brošure.

Asocijacija XY je u toku 2015. godine nastavila sa provođenjem dobrovoljnog i povjerljivog savjetovanja i testiranja osuđenih lica. Testiranja se obavljaju u saradnji sa dostupnim centrima za DPST (dobrovoljno i povjerljivo savjetovanje i testiranje).

U toku 2015. godine formirana je radna grupa koja je izradila publikaciju HIV prevencija u zatvorima-smjernice za postupanje (Smjernice). U saradnji sa Federalnim ministarstvom pravde održano je predstavljanje Smjernica na sastanku kome su prisustvovali direktori svih 7 kazneno- popravnih zavoda Federacije BiH. Svi KPZ-ovi su prihvatili Smjernice i započeli sa njihovom praktičnom primjenom u svakodnevnom radu.

Izuzetno dobri rezultati su postignuti uz značajnu podršku i saradnju sa Federalnim ministarstvom pravde.

Naziv projekta: Međusektorska saradnja u cilju unapređenja procedura za proaktivnu zaštitu žrtava trgovine ljudima

Lokacije implementacije: Sarajevo, Tuzla, Mostar, Banja Luka i Brčko

Donator: Ambasada Sjedinjenih Američkih Država u Bosni i Hercegovini

Trajanje: 2014. – 2015.

O projektu

Trgovina ljudima ne poznaje geografske granice i prisutna je i u našoj zemlji. Pojavi značajno doprinose siromaštvo, postratna tranzicija, globalizacija, neinformiranost, pojedine društvene norme, ali i niska svijest građana o ovom fenomenu. Veliki problem u kontekstu sekundarne prevencije i pružanja kvalitetne podrške žrtvama trgovine ljudima predstavlja nedostatak sinhronizacije aktivnosti koje relevantne institucije provode u našoj zemlji. Za posljedicu, žrtve ne uživaju jednake mogućnosti u ostvarivanju prava i pristupu kvalitetnim uslugama u kontekstu rehabilitacije, resocijalizacije, repatrijacije i reintegracije. Stoga, aktivnosti na unapređenju multisektorske i multidisciplinarnе saradnje ključnih aktera u zemlji, važan je prioritet integriran u programe koje je Asocijacija XY sprovela u saradnji sa ključnim institucijama, posebno u saradnji sa Ministarstvom sigurnosti BiH.

Uspješna saradnja sa Ministarstvom sigurnosti Bosne i Hercegovine, Uredom državnog koordinatora za borbu protiv trgovine ljudima nastavljena je implementacijom zajedničkih aktivnosti na projektu „Međusektorska saradnja u cilju unapređenja procedura za proaktivnu zaštitu žrtava trgovine ljudima“. Projektne aktivnosti su doprinjele ostvarenju specifičnih i sveobuhvatnih ciljeva Strategije za borbu protiv trgovine ljudima (2013.-2015.), tj. strateških ciljeva D.7. Razvijanje standarda pružanja pomoći žrtvama trgovine ljudima i D.8. Reintegracija žrtava trgovine ljudima (rehabilitacija, repatrijacija i resocijalizacija). Također, projektne aktivnosti su doprinjele unapređenju referalnih mehanizama i saradnje vladinih i nevladinih institucija, te su potakle širi socijalni dijalog o pojavnim oblicima trgovine ljudima i značaju prevencije na svim nivoima. Posebno je važno istaći saradnju sa Centrima za mentalno zdravlje, Centrima za socijalni rad i agencijama za sprovedbu zakona koju su uzeli učešće u projektu te doprinjeli postizanju kvalitetnijih rezultata.

Najznačajnije aktivnosti

U periodu od jula 2014. do maja 2015. godine, organizirane su brojne aktivnosti usmjerene na jačanje postojećih i razvijanje novih referalnih veza, a što je podrazumijevalo saradnju sa institucijama uključenim u borbe protiv trgovine ljudima i pružanja usluga žrtvama trgovine ljudima. Tako je u pomenutom periodu formirana radna grupa koja je kreirala Vodič za multidisciplinarnu saradnju u procesu rehabilitacije, resocijalizacije, reintegracije i repatrijacije žrtava trgovine ljudima u BiH. Vodič predstavlja svojevrsnu platformu za standardizaciju kvalitete i sveobuhvatnosti usluga koje se nude i koje su dostupne žrtvama trgovine ljudima. Vodič također nudi praktične smjernice za pružanje usluga žrtvama trgovine ljudima, a ono što je novitet u interpretacije ove oblasti jeste sistem praćenja napretka žrtve kroz različite faze oporavka. Ekspertna grupa koja je izradila pomenuti Vodič, prepoznala je potrebu uspostavljanja sistema praćenja individualnog napretka žrtve kroz

različite faze njenog oporavka i repatrijacije. Zbog toga je definiran model indikatora koje pružatelji usluga integriraju u Individualni plan, a tim za monitoring, uključujući pružatelje usluga, na osnovu praćenja ostvarivanja definiranih indikatora, mogu detaljno nadgledati procese rehabilitacije, repatrijacije, resocijalizacije i reintegracije i njihovu usklađenost sa specifičnim potrebama žrtve i drugim okolnostima relevantnim za potpun i kvalitetan oporavak. Individualni plan omogućava procjenu napretka i identifikaciju faktora koji negativno utiču na oporavak.

Također, u Banjaluci, Mostaru, Tuzli i Brčkom su održane četiri edukativne radionice za uposlenike centara za mentalno zdravlje, socijalni rad i predstavnike agencija za sprovedbu zakona u BiH. Na ovim radionicama prisustvovalo je 134 učesnika, a organizirano je 8 radionica.

Edukacijom uposlenika centara za mentalno zdravlje, centara za socijalni rad i agencija za provedbu zakona omogućen je pristup informacijama o ulozi ovih centara u pružanju multidisciplinarnih i multisektorskih usluga, te su definirane odgovornosti svih aktera uključenih u asistiranje žrtvama trgovine ljudima. Učesnici su također upoznati sa politikama i procedurama koje se odnose na ovaj fenomen i njegovu prevenciju. Kroz zanimljive radionice, prezentacije, studije slučaja i praktične primjere sa terena, učesnici radionica su imali priliku da uče, analiziraju, diskutuju i interaktivno učestvuju u održanim edukativnim aktivnostima.

Ovaj projekat je omogućila velikodušna podrška američkog naroda putem Ambasade SAD-a u Sarajevu i svi stavovi, mišljenja i zaključci izneseni u godišnjem izvještaju ne odražavaju nužno stav Američke ambasade ili Vlade SAD, već isključivo autora i Asocijacije XY.

Naziv projekta: Međusektorska saradnja u cilju unapređenja procedura za proaktivnu zaštitu žrtava trgovine ljudima

Lokacije implementacije: Sarajevo, Tuzla, Mostar, Banja Luka i Brčko

Donator: Ambasada Sjedinjenih Američkih Država u Bosni i Hercegovini

Trajanje: 2014. – 2015.

O projektu

2000 godine, svjetski lideri su se usaglasili da sve zemlje svijeta trebaju ulagati više napora u rješavanje važnih pitanja koji se tiču svakog čovjeka na planeti. Tako je došlo do historijskog dogovora koji je reflektirao određenost i posvećenost svjetskih lidera da kroz zajednički rad i ulaganja, doprinesu iskorjenjivanju ekstremnog siromaštva i da se unaprijedi zdravlje i blagostanje najsiromašnijih ljudi do 2015. godine. Posvećenost, adaptirana na Milenijumskom samitu u septembru 2000. godine postala je dio Milenijumske deklaracije Ujedinjenih naroda i sadržavala je osam vremenski definiranih ciljeva poznatih kao Milenijumski razvojni ciljevi. Obzirom da je sa 2015. godinom završen petnaestogodišnji plan implementacije Milenijumskih razvojnih ciljeva, svjetski lideri su opet pokazali posvećenost rješavanju vodećih svjetskih pitanja te su naučene lekcije iz prethodne petnaestogodišnje faze uzete u obzir na konsultativnim sastancima koji su trajali od 2013. godine a u cilju pripreme novih ciljeva nakon 2015. godine.

U 2015. godini, svjetski lideri zajedno sa predstavnicima vladinih i nevladinih organizacija, formalnih i neformalnih grupa i pojedinaca usaglasili su i definirali novi set ciljeva a koji su zbog svoje morfologije ali i željenih i očekivanih ishoda nazvani Održivim razvojnim ciljevima. Održivi razvojni ciljevi¹, njih ukupno 18, predstavljaju nove, univerzalne ciljeve koje će članice Ujedinjenih naroda koristiti kao osnovu za razvoj politika, strategija i drugih strateških okvira u narednih 15. godina. Tako je svijet, uključujući i našu zemlju ušao u novu eru svjetskog razvoja ali sa fokusom na održiva rješenja.

Kao što je to bio slučaj sa Milenijumskim razvojnim ciljevima, Asocijacija XY je i u kontekstu Održivih razvojnih ciljeva nastavila pružati podršku vladinim i nevladinim organizacijama i institucijama u provedbi aktivnosti koje vode ka ostvarenju ovih ciljeva. Tokom 2015. godine Asocijacija XY je započela drugu fazu projekta Integracija Seksualnog i reproduktivnog zdravlja i prava i ciljeva Međunarodne konferencija o populaciji i razvoju u nacionalne prioritete nakon 2015. godine, a koji značajno doprinosi ostvarenju Održivih razvojnih ciljeva i postavljanju nacionalnih prioriteta koji će osigurati njihovu primjenu i konačnici ostvarenje.

Najznačajnije aktivnosti

Obzirom da je projekat svojevrsan nastavak aktivnosti iz prethodnih faza, Asocijacija XY je u 2015. godini nastavila saradnju sa ključnim institucijama relevantnim za implementaciju aktivnosti koje vode ostvarenju Održivih razvojnih ciljeva. Pored predstavnika entitetskih ministarstava zdravstva,

---

¹ <http://www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-development-goals/>

obrazovanja, socijalne zaštite i Gender centara, važan partner u cjelokupnom procesu su predstavnici Parlamentarne grupe za populaciju i razvoj u Bosni i Hercegovini. Važno je napomenuti da je predstavnicima institucija, a kao dio ovog projekta, predstavljen zagovarački dokument koji na sveobuhvatan način interpretira uloge i odgovornosti Bosne i Hercegovine i relevantnih institucija kada su u pitanju međunarodne obaveze i odgovornosti koje je naša zemlja preuzela, a neke od njih su u direktnoj vezi sa Održivim razvojnim ciljevima. Pored prezentacija ovog zagovaračkog alata, organizirane su radionice koje su na praktičan način pokazale modalitete primjene zagovaračkog alata i njegovu relevantnost u kontekstu ostvarenja Održivih razvojnih ciljeva.

Posebno je važno naglasiti učešće organizacija civilnog društva koje su prepoznale svoju ulogu u ostvarenju pojedinih Održivih razvojnih ciljeva i koji su zajedno sa Asocijacijom XY formirali zagovaračku grupu koja je kreirala jednogodišnji plan zagovaranja u oblastima obrazovanja, zapošljavanja, roda i rodne jednakosti, nasilja i seksualnog i reproduktivnog zdravlja. Kako bi se ojačali kapaciteti organizacija koje su dio zagovaračke grupe, Asocijacija XY je organizirala obuke na kojima su predstavljene potencijalne strategije zagovaranja te identificirale institucije i pojedinci koji su značajni i imaju snagu donošenja odluka u domenu prioriteta koje su postavile članice zagovaračke grupe.

Uzimajući u obzir činjenicu da su aktivnosti na zagovaranju Održivih razvojnih ciljeva organizirane paralelno sa usaglašavanjem ovih ciljeva na međunarodnom nivou, Asocijacija XY i partnerske organizacije su omogućile da Bosna i Hercegovina bude među onim zemljama koje su pravovremeno krenule u realizaciju aktivnosti koje vode ostvarenju ovih ciljeva. Ovim projektom, Asocijacija XY doprinosi specifičnim targetima u okviru sljedećih Održivih razvojnih ciljeva:

- Cilj 3: Dobro zdravlje i blagostanje
- Cilj 4: Kvalitetna edukacija/obrazovanje
- Cilj 5: Rodna jednakost
- Cilj 10: Smanjene nejednakosti
- Cilj 16: Mir, pravda i snažne institucije

Svi navedeni ciljevi prepoznati su kao prioritetna pitanja na državnom i entitetskom nivou, što u velikoj mjeri doprinosi boljoj saradnji Asocijacije XY sa relevantnim institucijama zaduženim za realizaciju pripadajućih ciljeva.

IME PROJEKTA: Aktivizmom mladih protiv nasilja u Općini Novo Sarajevo

TRAJANJE PROJEKTA: juni 2015. – mart 2016.

DONATOR: UNDP

LOKACIJA: Općina Novo Sarajevo

O PROJEKTU:

Projekat ***Aktivizmom mladih protiv nasilja u Općini Novo Sarajevo*** Asocijacija XY realizuje u partnerstvu sa Vijećem mladih Općine Novo Sarajevo u sklopu UNDP-ovog projekta „Jačanje lokalne demokratije/demokracije IV-L0D IV“ kojeg finansira Evropska unija iz sredstava instrumenata za pretpristupnu pomoć (IPA) u iznosu od 2 miliona eura predstavlja doprinos rješavanju problema mladih, krenuvši od pasivnosti do galopirajuće pojave nasilja i nasilničkog ponašanja među mladima. Sveukupni cilj projekta je da su mladi sa područja Općine Novo Sarajevo aktivni u prevenciji maloljetničkog nasilja, delikvencije i promociji zdravih stilova života u lokalnoj zajednici.

NAJZNAČAJNIJE AKTIVNOSTI I REZULTATI:

Prva zajednička aktivnost partnerskih organizacija je bila održavanje uvodnog sastanka za nevladine organizacije članice Vijeća mladih Općine Novo Sarajevo na kojem je predstavljen projekat, kreiran plan implementacije zajedničkih aktivnosti i uspostavljena strategija za promociju omladinskog aktivizma i prevencije nasilja među mladima. Šestodnevni trening vršnjačke edukacije za volontere svih pet nevladinih organizacija je održan u periodu od 20.07.-25.07.2015. godine u Centru za medijsku i kulturnu dekontaminaciju. Učesnici treninga, su aktivni sudionici projekta i nosioci promjene u lokalnoj zajednici. Nakon treninga je došlo do velike promjene u znanju i vještinama 25 mladih koji su istakli da trening za njih ima dvojakom ulogu:

- jačanje ličnih vještina koje im unapređuju život i čine ih konkurentnijim na tržištu rada
- jačanje društveno odgovornog djelovanja u polju prevencije vršnjačkog nasilja i promocije zdravih stilova života u cilju stvaranja zdravijeg okruženja

Nakon implementacije treninga vršnjačke edukacije isti učesnici su imali priliku da

prisustvuju i aktivno sudjeluju na radionici omladinskog aktivizma koju je implementirala partnerska organizacija, Vijeće mladih 04.08.2015. Stećene vještine i znanja 25 mladih osoba je prvi put upotrijebili za implementaciju ulične akcije obilježavanja Međunarodnog dana mladih 12.08.2015. godine na Vilsonovom šetalištu. Akciji je direktno prisustvovalo 230 osoba, a veći broj mladih je dešavanja sa akcije pratio putem kreiranog događaja na facebook stranici Vijeća mladih.

Paralelno sa implementacijom aktivnosti sa nevladinim organizacijama u cilju jačanja kapaciteta mladih Asocijacija XY je radila i na jačanju saradnje sa školama te je 04.06.2015. uputila Ministarstvu za obrazovanje, nauku i mlade Kantona Sarajevo zahtjev za dobijanje dozvole za implementaciju programa vršnjačke edukacije u osam osnovnih škola na području Općine. Uvodni sastanci su održani sa menadžmentom 8 osnovnih škole koje su potpisale i memorandume o saradnji sa Asocijacijom XY.

U osam osnovnih škola su se sprovodile prezentacije vršnjačke edukacije i njima je do sada obuhvaćeno 1455 učenika i učenica.

Diljem svijeta se 19.11. obilježava kao Međunarodni dan prevencije nasilja nad djecom. Tim povodom su Asocijacija XY i Vijeće mladih Općine Novo Sarajevo organizovali kampanju u svih osam osnovnih škola. Volonteri i volonterke su informisali učenike i učenice o međunarodnom danu, važnosti prevencije i uključivanja u borbu protiv nasilja. Direktno su komunicirali sa 749 osoba a putem facebooka je obuhvaćeno 569 osoba. U okviru kampanje je organizovano i takmičenje koje je imalo za cilj da uključi što veći broj mladih ljudi u kampanju prevencije nasilja putem kreiranja i objavljivanja fotografija koje imaju preventivni karakter ili šalju poruku prevencije nasilja. Nagradu je osvojila učenica OŠ Čengić Vila 1. Kao dodatna aktivnost je implementiran i okrugli sto u OŠ Velešićki heroji povodom obilježavanja ovog dana, a prisutni učenici, roditelji i nastavno osoblje zajedno sa koordinatoricom projekta i nekoliko volontera uključenih u cjelokupni proces su govorili o modalitetima prevencije novih oblika nasilja, onih putem informacionih tehnologija posebno putem društvenih mreža.

Značajan doprinos projekta se ogleda u produkciji dva edukativna materijala, brošura prevencije nasilja i promocije omladinskog aktivizma za učenike i učenice osmog i devetog razreda osnovne škole Dnevnik jedne djevojke i priručnik vršnjačke edukacije za nevladine organizacije Zdravi životni stilovi i odnosi među adolescentima.

Općina Novo Sarajevo podržava implementaciju projekta te putem web stranice informiše javnost o projektnim rezultatima, a motivirajuće omladinske priče piše portal Radio Sarajevo.

IME PROJEKTA: Muškarci i primarna zdravstvena zaštita u Federaciji Bosne i Hercegovine

TRAJANJE: februar – septembar 2015.

DONATOR: Gender Centar FBiH

LOKACIJA: FBiH

O PROJEKTU:

Projekt ***Muškarci i primarna zdravstvena zaštita u FBiH*** nastao je u saradnji Asocijacije XY i Gender Centra FBiH, sa ciljem fokusiranja individualnog i društvenog pristupa zdravlju i zdravstvenim problemima uvažavajući društveni kontekst, specifične spolne i rodne potrebe svake osobe. Projekat doprinosi realizaciji Milenijumskog razvojnog cilja 3 – Unaprijeđenje jednakosti spolova i osnaživanje žena, implemetaciji Zakona o ravnopravnosti spolova BiH ali i ostvarenju razvojnog cilja FIGAP programa, povećanja nivoa ravnopravnosti spolova u bh društvu kroz prioritarnu oblast GAP-a – zdravlje, prevencija i zaštita.

Istraživanje *Muškarci i primarna zdravstvena zaštita u FBiH* je prvo kompleksno kvantitativno – kvalitativno istraživanje koje tematizira odnos društvenih normi, prvenstveno maskuliniteta sa pristupom zdravstvenim uslugama, korištenjem zdravstvenih usluga te njihovom prilagođavanju specifičnim potrebama muškaraca koristeći metodu presječne epidemiološke studija i fokus grupa.

NAJZNAČAJNIJE AKTIVNOSTI I REZULTATI:

Ostvarena su trajna, uzajamna partnerstva sa zdravstvenim institucijama uključujući saradnju sa Ministarstvom zdravlja FBiH, Ministarstvom zdravlja Kantona Sarajevo, Domom zdravlja Katona Sarajevo, Domom zdravlja Livno i Gender centrom FBiH. Sve navedene institucije su imenovale svoje predstavnike u ekspertnu radnu grupu koja je upravljala kvalitetom projektnih zadataka dajući jasne smjernice kako za proces analize postojećih politika i strategija u oblasti primarne zdravstvene zaštite tako i za sam proces istraživanja.

Ekspertna grupa je imenovala prof.dr.Aidu Pilav za metodologinju istraživanja koja je definisala ciljeve, metode rada, dinamiku sprovođenja istraživanja ali je aktivno radila i na praćenju sprovođenja istraživanja na terenu.

Proces kreiranja i implementacije istraživanja među muškarcima koji su posjetili timove porodične/obiteljske medicine je trajao 6 mjeseci, a sproveden je uz podršku menadžmenta, ljekara i drugog osoblja Doma zdravlja KS i Doma zdravlja Livno. Osim muškaraca, korisnika usluga timova porodične medicine u istraživanje su, kroz fokus grupe, uključeni i muškarci iz istih starosnih grupa koji ne koriste usluge primarne zdravstvene zaštite i ljekari koji su pružaoci usluga.

Istraživanje omogućava razumijevanje i procjenu zdravstvenih potreba muškaraca kroz životni ciklus uvažavajući njihove različite uloge u određenim starosnim fazama. Zaključeno je da zdravstveni sistem u BiH, muškarce i žene tretira kao homogenu grupu, kako u domenu usluga koje su im dostupne, tako i u domenu prevencije i promocije zdravlja. Društveni faktori su najčešća prepreka kojoj muškarci podliježu pri korištenju zdravstvenih usluga. S druge strane i medicinsko osoblje kao i cjelokupni zdravstveni sistem su podložni uticajima društvenih normi koje imaju značajnu ulogu u promociji, percepciji i zaštiti zdravlja.

Rezultati istraživanja su objavljeni i dostupni javnosti putem zvanične web stranice Asocijacije XY. Publikacija istraživanja predstavlja jedinstven dokument koji pruža detaljne informacije o zdravstvenim navikama muškaraca u FBiH i faktorima koji utiču na njihov pristup primarnoj zdravstvenoj zaštiti.

Ekspertna grupa je na osnovu rezultata istraživanja ***kreirala preporuke za integraciju rodno specifičnog pristupa u pružanju usluga primarne zdravstvene zaštite muškarcima i ženama u Federaciji BiH.***

Direktorica Gender Centra FBiH Ana Vuković je zajedno sa metodologinjom Aidom Pilav i direktoricom Asocijacije XY Eminom Osmanagić je na konferenciji za medije predstavila stručnoj, ali i opštoj javnosti rezultate istraživanja i preporuke stručnjaka za buduće djelovanje u oblasti zaštite i promocije zdravlja građana i građanki BiH uvažavajući rodne specifičnosti. *"Ovo istraživanje je početni korak koji će nam dati signale za buduće djelovanje u toj oblasti"* – navela je Ana Vuković.

Istraživanja pokazuju da muškarci, a pod uticajem društvenih normi, razvijaju indolentan odnos prema zdravlju, ne koriste dostupne usluge, često ne prepoznaju značaj prevencije pa ni dijagnostičkih pretraga koje bi im pomogle da pravovremeno otkriju određeni problem ili rizik.

Recezent istraživanja, prof.dr. porodične/obiteljske medicine Zaim Jatić navodi: *„Izveštaj nudi sažet i sveobuhvatan prikaz problema rodne specifičnosti u pogledu zdravlja i zdravstvenog sistema, osobito zdravlja muškaraca uz rezultate kvalitetno provedenog kompleksnog istraživanja sa diskusijom i, što je najznačajnije, nudi buduće pravce za osiguranje unaprjeđenja rodne svjestnosti u zdravstvenom sistemu.*

Posebno ističem da ovaj Izveštaj može imati značajan uticaj na poboljšanje zdravlja muškaraca putem izmjenjenog pristupa prevenciji, dijagnostici, liječenju i rehabilitaciji njihovih najznačajnijih zdravstvenih problema.“

IME PROJEKTA: Pобољшanje medijske pokrivenosti borbe protiv trgovine ljudima

TRAJANJE: januar – decembar 2015.

DONATOR: Ministarstvo sigurnosti BiH i USAID

LOKACIJA: BiH

O PROJEKTU:

Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine implementira projekat „*Pomoć Ministarstvu sigurnosti Bosne i Hercegovine u provedbi Strategije suproavljanja trgovini ljudima 2013-2015*“ a na osnovu Ugovora o dodjeli sredstava sa ograničenim obimom između Agencije za međunarodni razvoj Sjedinjenih Američkih Država – USAID i Ministarstva sigurnosti Bosne i Hercegovine u okviru kojeg je Asocijacija XY implementirala projekat ***Poboљšanje medijske pokrivenosti borbe protiv trgovine ljudima***. Cilj projekta Ministarstva sigurnosti BiH je jačanje kapaciteta institucija i organizacija za borbu protiv trgovine ljudima, podizanje svijesti u vezi s trgovinom ljudima u javnosti i među profesionalcima, suzbijanje trgovine ljudima i smanjenje potražnje za uslugama žrtava trgovine ljudima.

NAJZNAČAJNIJE AKTIVNOSTI I REZULTATI:

Asocijacija XY je doprinijela ostvarenju projektnog cilja kreiranjem kvalitativne analize o trenutnom nivou svijesti novinara o fenomenu trgovine ljudima, razvojem programa obuke zasnovanom na identificiranim potrebama novinara, urednika i medijskih kuća, implementacijom osnovne obuke za novinare, mentorstvom pet istraživačkih priča i sprovedbom napredne obuke za novinare.

Analiza trenutnog nivoa svijesti novinara/ki o trgovini ljudima i pristup izvještavanju o fenomenu trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini identificira potrebe novinara i novinarki u segmentu edukacije o pristupu izvještavanju o trgovini ljudima i procjenjuje trenutni nivo svijesti novinara o fenomenu trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini, što je korišteno kao polazna osnova za kreiranje programa obuke. Rezultati su ukazali na najznačajnije potrebe novinara u oblasti edukacije i senzibilizacije za interpretiranje, izvještavanje i istraživanje o slučajevima trgovine ljudima. Drugi

značajan nalaz istraživanja je da niti jedna istraživačka priča u oblasti trgovine ljudima nije objavljena u štampanim medijima u 2014. godini. Izvještaj istraživanja je objavljen i distribuiran svim medijskim kućama u BiH, kao i drugim zainteresovanim subjektima, a javnosti je dostupan putem web stranice Asocijacije XY.

Osnovni cilj programa obuke za novinare/ke je poboljšanje medijske pokrivenosti borbe protiv trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini. Asocijacija XY je u saradnji sa Centrom za istraživačko novinarstvo (CIN) kreirala plan i program obuke koji je implementiran na osnovnoj i naprednoj obuci za novinare. Iskusni novinari CIN-a su facilitirali obuku za 20 novinara i novinarki iz štampanih, elektronskih i online medija iz cijele BiH, uključujući i novinske agencije. Nakon osnovne obuke učesnici su napisali prijedloge istraživačkih priča koje je ekspertni tim prema unaprijed utvrđenim kriterijima evaluirao i identificirao pet novinara i novinarki koji su učestvovali u programu podrške Ministarstva sigurnosti BiH za pisanje istraživačkih priča. Svih pet istraživačkih priča² je objavljeno u 2015.godini na Federalnoj televiziji, Radio-televiziji Republike Srpske, portalu Radio Sarajevo, portalu eTrafika i BIRNU, a više od 30 medija je prenijelo objavljene istraživačke priče.

---

² <http://www.federalna.ba/bhs/vijest/145722/foto-maloljetnici-najvece-zrtve-prosjacenja-u-bih>

<http://www.etratika.net/drustvo/36369/trgovina-ljudima-pod-maskom-tradicije-djevojicice-prodaju-za-400-km/>

<http://radiosarajevo.ba/novost/206525/trgovina-ljudima-teska-25-miliona-eura-zene-odvojene-od-djece-prosile-i-dzeparile-u-parizu>

<http://www.balkaninsight.com/en/article/seks-profit-i-nemo%C4%87no-pravosu%C4%91e-11-09-2015>

<http://www.rtrs.tv/vijesti/vijest.php?id=174367>

IME PROJEKTA: Prijateljski centar za zdravlje mladih

TRAJANJE: januar – decembar 2015.

DONATOR: IPPF I CH

LOKACIJA: Sarajevo

O PROJEKTU

Asocijacija XY je uspostavila prvo Savjetovalište za seksualno i reproduktivno zdravlje u BiH 2004. godine u Sarajevu, a dvije godine poslije je otvorena i medicinska ordinacija u okviru koje se pružaju ginekološke i dermatovenerološke usluge. Tako je nastao **Prijateljski centar za zdravlje mladih (PCZM) XY** čiji je rad usklađen sa preporukama i standardima Svjetske zdravstvene organizacije³ i predstavlja jedinstveno mjesto gdje svaka mlada osoba može dobiti sveobuhvatnu uslugu, informaciju i edukaciju u oblasti zdravlja, zdravih stilova života, odrastanja, seksualnog i reproduktivnog zdravlja i prava u skladu sa svojim specifičnim potrebama. Senzibilizirani profesionalci mladima i ranjivim grupama pružaju prijateljske visokokvalitetne usluge uvažavajući individualna prava klijenata, posvećujući pažnju svakom pitanju, poštujući principe privatnosti, povjerljivosti i različitosti.

Prijateljski centar za zdravlje mladih je u 2015. godini omogućio pristup visokokvalitetnim uslugama iz oblasti zdravlja, odrastanja i planiranja porodice za **3805** mladih i ranjivih osoba.

NAJZNAČAJNIJE AKTIVNOSTI I REZULTATI

U okviru Prijateljskog centra za zdravlje mladih djeluje:

Ginekološka ordinacija koja pruža usluge ginekološkog savjetovanja, pregleda, uzimanja vaginalnog brisa i papa testa, pregled ultrazvukom, otkrivanje trudnoće te po potrebi upućuje u druge medicinske ustanove. Senzibilizirani ginekolog i ginekologinja uz asistenciju medicinske sestre pružaju medicinske usluge, tri puta u toku radne sedmice, koristeći neizostavni prijateljski pristup kojeg su klijentice prepoznale kao ključnu specifičnog našeg centra. U toku 2015. godine medicinski tim je pružio 2009 usluga za 732 klijentice.

---

³ http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/75217/1/9789241503594_eng.pdf

Dermatovenerološka ordinacija Asocijacije XY je mnogo više orijentisana prema muškarcima i pruža usluge dermatoveneroloških pregleda, otkrivanja spolno prenosivih infekcija, dijagnostike i liječenja, dok promjene na koži, vidljivim sluznicama, noktima i kosi se tretiraju i kod mladića i kod djevojaka. Dermatovenerološku ordinaciju je posjetilo 126 osoba.

Savjetovalište XY je dostupno svim mladim osobama, ranjivim kategorijama društva, profesionalcima i roditeljima koji se suočavaju sa psihosocijalnim problemima mladih. Usluge savjetovanja su dostupne u prostorijama Prijateljskog centra za zdravlje mladih, putem telefona, Skypea, maila i online servisa na web stranici. Usluge savjetovanja je u prošloj godini potražilo 3036 osoba.

Ukoliko Prijateljski centar za zdravlje mladih XY nije u mogućnosti da pruži uslugu koja je potrebna osobi koja nas je posjetila, osoblje Asocijacije XY je uputi u jednu od partnerskih institucija i organizacija.

U cilju poboljšanja usluga PCZM i kvalitetnijeg komuniciranja sa ciljnim javnostima, Asocijacija XY sprovodi analizu zadovoljstva klijenata i klijentica tokom cijele godine a rezultati ukazuju na visok nivo njihovog zadovoljstva pruženim uslugama. Komentari poput onoga ostavljenog od zadovoljne klijentice „Sve pohvale za Asocijaciju i vaš rad, kao i za usluge koje nudite. Omogućili ste mladima pristup informacijama koje im trebaju i definitivno potičete da se dalje educiramo“ nas ohrabruju i osnažuju da se kontinuirano usavršavamo i unaprijeđujemo naše usluge koje imaju za cilj zdravu populaciju koja donosi zdrave odluke.

Naziv projekta: SGD (Small Group Discussions)**Trajanje projekta:** juli-septembar 2015.**Donator:** IPPF**Lokacije implementacije:** Federacija BiH

Asocijacija XY je u toku 2015. godine sproveda kvalitativno istraživanje među mladom MSM⁴ populacijom (18-24 godine) u Federaciji BiH vezano za pristup uslugama iz oblasti seksualnog i reproduktivnog zdravlja. Istraživanje je obuhvatilo gradove Mostar, Tuzlu i Sarajevo, a provedeno je metodom fokus grupa. Rezultati istraživanja su prezentovani na regionalnom sastanku u Gruziji u novembru 2015. Istraživanje je obuhvatilo slijedeće oblasti: društveni i kulturni kontekst, pristup i dostupnost usluga seksualnog i reproduktivnog zdravlja i uslugama vezanim za HIV, pravni okvir, diskriminacija, nasilje, učešće i prava te su izrađene preporuke.

Rezultati istraživanja

Rezultati istraživanja upućuju na prisustvo stigme prema MSM populaciji u svim segmentima društva te na nedovoljnu svjesnost mladih o potrebi izlaska iz izolacije i aktivnog uključivanja u društvo. Dostupnost preventivnih programa nije jednaka za sve, a veliki broj mladih ljudi nema informacije o postojećem pravnom okviru i načinu ostvarivanja prava iz oblasti zdravstvene zaštite kao i ljudskih prava uopšte. Mediji nisu senzibilisani kada je u pitanju raličnost, seksualna i reproduktivna prava, a educiranost zajednice, ali i mladih ljudi o SPI, SRH, HIV-u je nedovoljna.

Rezultati istraživanja i preporuke proizašle iz njega će poslužiti kao osnova za programiranje budućih aktivnosti u oblasti seksualnog i reproduktivnog zdravlja mladih.

---

⁴ muškarci koji imaju seks sa muškarcima

Naziv projekta: **MENTALNO ZDRAVLJE U BOSNI I HERCEGOVINI**

Trajanje: **mart 2014.-februar 2018.**

Donator: **Vlada Švicarske**

Lokacija implementacije: **BiH**

O PROJEKTU

Projekat mentalnog zdravlja u BiH predstavlja strateški odgovor zemlje na izazove reforme sistema zaštite mentalnog zdravlja u periodu 2010-2018. godine i rezultat je kontinuiranog opredjeljenja resornih entitetskih ministarstava zdravstva za nastavkom reforme sektora mentalnog zdravlja koja je u Bosni i Hercegovini započela 1996. godine stavljanjem fokusa na brigu u zajednici.

Uz podršku Švicarske Vlade projekat implementira Asocijacija XY u saradnji sa Federalnim ministarstvom zdravstva, Ministarstvom zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske, Ministarstvom civilnih poslova Bosne i Hercegovine i drugim resornim institucijama sistema.

Misija Projekta mentalnog zdravlja u BiH je unapređenje sistema zaštite mentalnog zdravlja u zajednici sa vizijom jačanja usluga primarne i sekundarne prevencije.

Projekat pruža stručnu i tehničku podršku potrebnu za ostvarenje strateške vizije, dok ministarstva osiguravaju sistemsku podršku i održivost.

Ciljevi i očekivani rezultati Faze II Projekta mentalnog zdravlja u BiH (2014-2018) zasnovani su na ostvarenim rezultatima⁵ i definiranim izazovima⁶ u periodu implementacije Faze I (2010-2014)

GLAVNI CILJEVI PROJEKTA I NAJZNAČAJNIJE AKTIVNOSTI

Opći cilj Projekta mentalnog zdravlja u BiH, Faze II, je „Poboljšanje općeg blagostanja osoba s mentalnim poremećajima i onih kod kojih postoji rizik od razvoja mentalnih poremećaja“, a ukupni rezultat Faze II definiran je kao „Smanjena stigmatizacija, povećana socijalna inkluzija i poboljšan kvalitet života osoba sa mentalnim poremećajima i onih kod kojih postoji rizik od razvoja mentalnog problema, odnosno poremećaja“. Za ostvarenje navedenih ciljeva projektne aktivnosti će se odvijati u tri različita strateška područja koja se međusobno dopunjuju:

1. Jačanje upravljačkih kapaciteta aktera u sistemu zaštite mentalnog zdravlja u zajednici.
2. Poboljšanje pristupa i kvalitete usluga mentalnog zdravlja u zajednici.
3. Smanjenje diskriminacije osoba sa mentalnim poremećajima.

Planirani ishod 1: : Upravljanje uslugama mentalnog zdravlja u zajednici je učinkovitije i njihov kvalitet se kontinuirano poboljšava na osnovu dokaza

Izgradnja kapaciteta za učinkovitije upravljanje uslugama mentalnog zdravlja na nivou zajednice u 2015. godini podržana je putem uspostavljanja standarda prakse procesom akreditacije i reakreditacije službi za zaštitu mentalnog zdravlja, te sistemskim prikupljanjem pokazatelja stanja mentalnog zdravlja stanovništva i kvaliteta zaštite mentalnog zdravlja.

⁵ Analiza situacije i procjena usluga mentalnog zdravlja u zajednici u Bosni i Hercegovini, Projekat mentalnog zdravlja za Jugoistočnu Evropu, 2008-09.

⁶ Identifikovanje potreba profesionalaca i korisnika CMZ-a usmjerenih na poboljšanje usluga u mentalnom zdravlju te smanjenju stigmatizacije u ovoj oblasti, PMZ Faza I, septembar 2013.

Ključni rezultati u vezi s ovim ishodom načinjeni i dokumentirani su:

- Prikupljeni indikatori kvaliteta zaštite mentalnog zdravlja;
- Prikupljeni pokazatelji stanja mentalnog zdravlja stanovništva;
- Povećan broj akreditiranih centara za mentalno zdravlje;
- Započet proces razvoja strategije mentalnog zdravlja Republike Srpske.

Planirani ishod 2: Osobe sa mentalnim poremećajima i one kod kojih postoji rizik od razvoja mentalnih poremećaja u svojim zajednicama imaju pristup proširenim i kvalitetnijim uslugama mentalnog zdravlja

Poboljšanje kvaliteta i dostupnosti usluga mentalnog zdravlja sukcesivno se ostvaruje uvođenjem savremenih usluga usmjerenih na oporavak i podrškom u pružanju efektivnih usluga. U izvještajnom periodu ostvareni su sljedeći rezultati:

- Započete edukacije multidisciplinarnih timova centara za mentalno zdravlje u okviru podržanih projekata profesionalnih udruženja, jedan projekt realizira se u saradnji sa švicarskim ekspertima;
- U toku proces uvođenja formalne obuke iz okupacione terapije u mentalnom zdravlju kroz zdravstvene fakultete u BiH uz učesće švicarskih eksperata;
- Provedena kontinuirana podrška pružanju efektivnih usluge koordinirane brige u mentalnom zdravlju;
- Povećan broj korisnika usluga mentalnog zdravlja uključenih u tretman koordinirane brige;
- Poojšan kvalitet pružanja usluge koordinirane brige;
- Izrađeni okvir za provođenje promotivnih i preventivnih programa u mentalnom zdravlju;
- Definirani programi promocije i prevencije Zavoda/Instituta za javno zdravlje;
- Započeta rekonstrukcija, sanacija i opremanje CMZ-ova u područjima pogođenim poplavama i klizištima

Planirani ishod 3: Smanjena diskriminacija prema osobama sa mentalnim poremećajima na nivou zajednice

Programom smanjenja diskriminacije predviđene su aktivnosti poboljšanja zaštite fizičkog zdravlja, intervencije smanjenja faktora koji doprinose povredi prava u službama i ustanovama za mentalno zdravlje i socijalnu zaštitu, koncepti radne integracije i modeli osnaživanja korisnika u oblasti zamozastupanja i zagovaranja.

U izvještajnom periodu ostvareni su sljedeći rezultati:

- Podržani projekti poboljšanja zaštite fizičkog zdravlja udruženja korisnika;
- Podržani projekti u oblasti socijalne inkluzije i radne integracije udruženja korisnika;
- Izrađena analiza promjena stigmatizirajućih stavova u bh. medijima;
- Pripremljen trening govorničtva za korisnike usluga mentalnog zdravlja.

Vidljivost Asocijacije XY

Jedan poseban pravac Asocijacije XY usmjeren je na realizaciju dobro osmišljenih komunikacijskih aktivnosti, a vizuelni identitet koji je jednostavan i originalan, već je uveliko prepoznat u bh. javnosti.

Aktualne teme od sveopćeg društvenog interesa koje su karakteristične za Asocijaciju XY, a tiču se seksualno reproduktivnog zdravlja i prava, zdravih životnih stilova i mentalnog zdravlja, kanalisane kroz web stranicu, društvene mreže (Facebook, Twiter, Youtube i Soundcloud) dali su veliki doprinos u svakodnevnoj komunikaciji sa onima koji prate i kroz interakciju aktivno učestvuju u našem radu. Broj članova na našim društvenim mrežama svakodnevno se povećava što nam daje za pravo da zaključimo kako naši komunikacijski sadržaji idu u pravom smjeru.

Iako bh. medijsku scenu karakteriše izuzetno veliki broj medijskih kuća (45 TV stanica, 145 radio stanica, 6 javnih servisa, 12 dnevnih novina, preko 90 magazina, 6 novinskih agencija) na teritoriju gdje živi oko 4 miliona stanovnika, Asocijacija XY uspjela se pozicionirati kao pouzdan i stručan partner i saradnik kada su u pitanju zdravstvene oblasti kojima se bavimo. Pored projektnih aktivnosti koje su izuzetno dobro praćene od strane medija u BiH, Asocijacija XY sve više medijskog prostora dobija kao relevantan faktor kada su u pitanju tematski blokovi u medijskim kućama a tiču se oblasti zdravlja. U toku 2015. godine, Asocijacija XY u nekoliko navrata zabilježila je gostovanja na regionalnim medijskim kućama i to Al Jazeera Balkans i N1 te od strane uredničkog kolegija bila pozvana da uređuje i vodi jednu od najpopularnijih emisija na nacionalnom nivou „Ja biram gosta“ na TV1.

Analiza generisanih medijskih objava u 2015. godini, pokazala je 243 teksta, TV i radio priloga i emisije koje na izuzetno pozitivan i inspirativan način prikazuju Asocijaciju XY i njezino djelovanje, ali i donatore, vladine institucije i partnere. O Asocijaciji XY najviše su izvještavali elektronski mediji i web portali ali podrška nije izostala niti od printanih medija i novinskih agencija. Interes za programske oblasti AXY pokazali su, kako Javni RTV servisi, tako i privatne bh. i regionalne medijske kuće.

